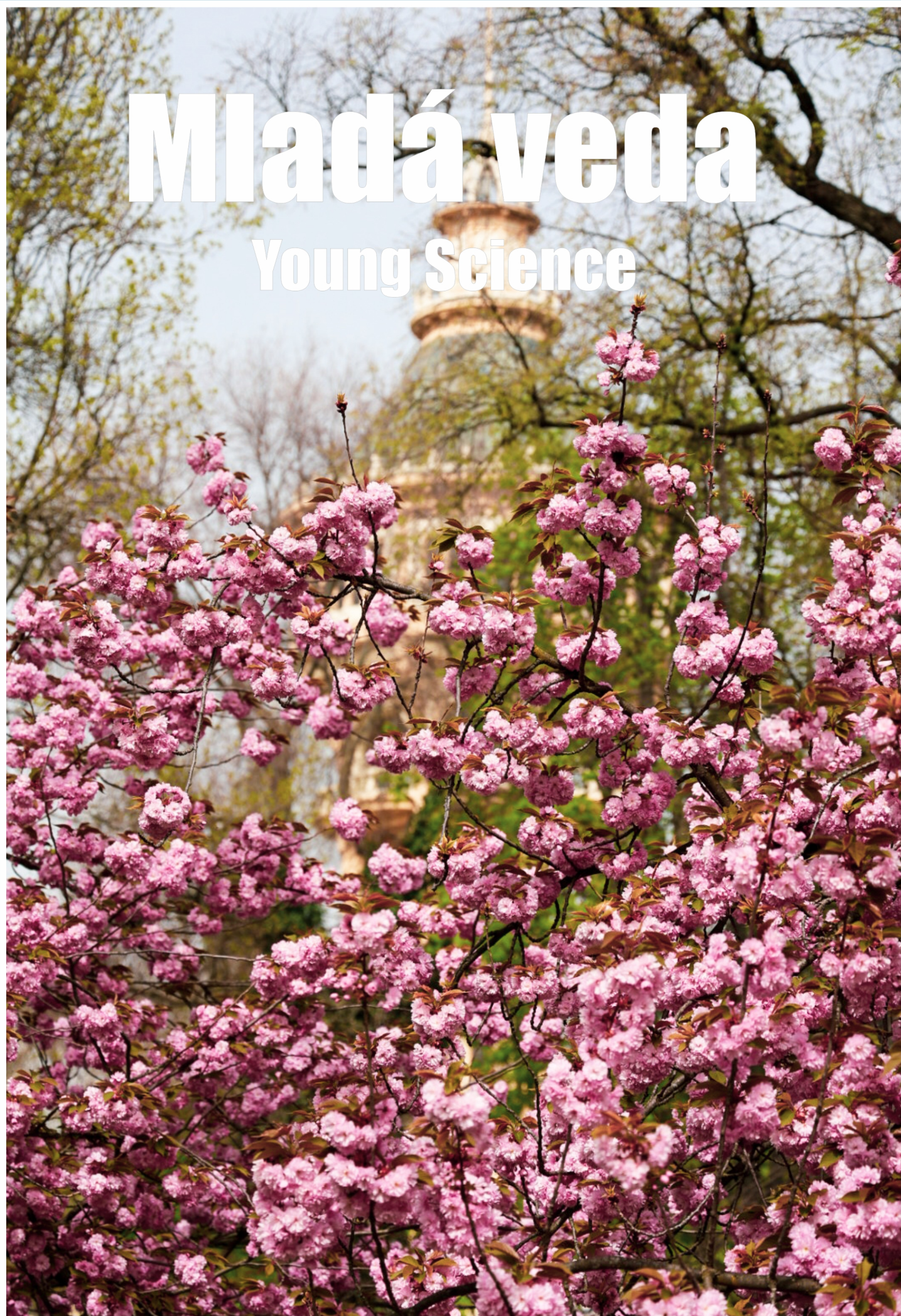

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1, ročník 13., vydané v marci 2025

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Jar v Budapešti. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

ANALÝZA ASOCIÁCII ŽIAKOV 7. ROČNÍKA ZÁKLADNÝCH ŠKÔL NA TÉMU OBLIEKANIE A MÓDA

ANALYSIS OF 7TH GRADE PUPILS' ASSOCIATIONS ON DRESSING AND FASHION

Simona Guza¹

Autorka pôsobí ako externá doktorandka študijného programu Lingvodidaktika na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Vo svojom výskume (resp. dizertačnej práci) sa venuje asociačnej metóde a jej využitiu pri osvojovaní, rozširovaní slovnej zásoby v ruskom jazyku ako cudzom na základnej škole.

The author act as an external PhD student at the Faculty of Arts of the University of Prešov in Prešov. In the research (part of the dissertation thesis of the author) the author deals with the associative method and its use in the acquisition and expansion of vocabulary in Russian language as a foreign language at primary schools.

Abstract

The study analyzes word associations obtained during a free-associative experiment on a sample of 7th grade elementary school students. The stimulus words form a part of the pupils' vocabulary, which the children have acquired in Russian language classes within the framework of the Dressing and Fashion topic. Thus, the methodological background is formed by the research work of L. Maršálová, as well as the results of empirical research on implicit language knowledge of a Slovak-speaking child of younger school age (Vužňáková, 2020). The present study contains partial results of the dissertation work on the topic of developing lexical competence using associations. The research points to the importance of applying the knowledge of word-associative relations gained in basic research on lexis in the field of teaching Russian as a foreign language. The categorical analysis of Russian associations shows a higher occurrence of the generic concept and its cohyponyms. For Slovak words, the extensional concept and attributive concept were noticed.

Key words: lexis, Russian language, teaching, associations, free-association experiment

Abstrakt

V štúdií sa analyzujú slovné asociácie získané počas voľno-asociačného experimentu na vzorke žiakov 7. ročníka ZŠ. Podnetové slova tvoria súčasť slovnej zásoby žiakov, ktorú si deti osvojili na hodinách ruského jazyka v rámci témy Obliekanie a móda. Metodologické

¹ Adresa pracoviska: PaedDr. Simona Guza, Inštitút rusistiky, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, Ul. 17 novembra č. 1, 080 78 Prešov
E-mail: philfac@unipo.sk

východiska tvorí tak výskumná práca L. Maršálovej, ako aj výsledky empirického výskumu implicitných jazykových znalostí dieťaťa mladšieho školského veku hovoriaceho po slovensky K. Vužňákovéj (2020). Predložená štúdia obsahuje parciálne výsledky dizertačnej práce na tému rozvíjania lexikálnej kompetencie s využitím asociácií. Výskum poukazuje na význam aplikovať poznatky o slovo-asociačných vzťahoch získané v základnom výskume lexiky v oblasti vyučovania ruského jazyka ako cudzieho. Kategoriálny rozbor ruských asociácií poukazuje na vyšší výskyt druhového pojmu a jeho kohyponým. Pri slovenských slovách boli spozorované extenzívny pojem a atribút.

Kľúčové slová: lexika, ruský jazyk, vyučovanie, asociácie, voľno-asociačný experiment

Úvod

Pedagogická prax pri učení sa cudzích jazykov ukazuje, že je ťažšie zapamätať si samotné slovo v porovnaní so slovným spojením. Ako výrazne zdôraznila A. A. Zalevskaja, „v prirodzenom prostredí neexistuje izolované slovo - dokonca aj keď je počuté bez slovného a/alebo situatívneho kontextu, nevyhnutne aktualizuje (na rôznych úrovniach uvedomovania) určitú situáciu, predstavu o objekte a podobne, s rozširujúcimi sa kruhmi odvodených znalostí, ktoré naša podvedomie ochotne pripravuje na použitie v prípade potreby“ (Zalevskaja 2014, s. 161). Tento pohľad na slovo nám ukazuje, že pri učení sa lexiky cudzieho jazyka treba pamätať na kontextuálny prístup, vytváranie obrazov a spojení medzi slovami, t. j. asociácie. Na slovné asociácie už upozornila Libuša Maršalová (1990), ktorá skúmala lexiku a poukázala na využiteľnosť slovných asociácií v pedagogickej praxi. Takéto využitie asociačného experimentu je reálne v podmienkach cudzojazyčného vyučovania na základnej škole.

Jadro

V súčasnosti rozoznávame dva hlavné typy asociačných experimentov: voľný asociačný experiment a kontrolovaný asociačný experiment. Voľný asociačný experiment sa zakladá na teoretickom predpoklade, ktorý zahŕňa celkový súbor odpovedí získaných na podnetové slovo, a tým odzrkadľuje psychologickú realitu jeho významu. V tomto type asociačného experimentu majú účastníci za úlohu reagovať na predložené slovo slovom, alebo slovami, ktoré im spontánne prichádzajú na myseľ.

Voľný asociačný experiment nachádza svoje uplatnenie v konceptuálnej analýze, v sociologickom výskume na identifikáciu verejnej mienky, v psychologických testoch, v jazykovej expertíze na identifikáciu asociačného pozadia, v testoch a tréningoch tvorivosti, v praxi rozvoja reči a nakoniec aj pri tvorbe rôznych typov asociatívnych slovníkov (Gridina, Konovalova 2021).

V našom výskume sme sa rozhodli využiť voľný asociačný experiment, ktorý nám umožňuje zhodnotiť charakter identifikovaných asociatívnych odpovedí na verbálne podnety. Postup na získanie takýchto odpovedí vyvinuli americkí psychológovia A. Rozanov a H. Kent (Gridina, Konovalova 2021).

V súčasnej paradigme psycholingvistického výskumu existujú rôznorodé verzie interpretácie výsledkov voľno asociačnom experimentu, napríklad také, ktoré kladú dôraz na analýzu vzťahu podnet – odpoveď ako rečovej činnosti, v ktorej sa prejavuje dynamika

významov slov a základných hodnôt, ktoré sprostredkujú. Produktívnym sa javí model distribúcie všetkých reakcií ako jadrových, tak aj periférnych prijatých na slovo do asociačných dominánt (autorka termínu T. A. Gridinová), založený na korelácií skupín odpovedí s istým vektorom ich obsahovej a formálnej interpretácie. V skutočnosti ide o jeden z variantov konceptuálnej analýzy založenej na asociačnom kontexte slova v myšliach rodených hovoriacich. Takýto opis umožňuje ciele zobrazenie potencionálnych súvislostí slovného podnetu v jeho psychologicknej realite pre hovoriacich. Pri spracovaní výsledkov voľno asociačného experimentu je zvýraznenie asociatívnych dominánt poľa záverečným a sumarizujúcim krokom analýzy.

Popri možnosti kvalitatívnej analýzy, ktorej výsledky, možno, prirodzene spracovať, poskytujú výsledky asociačných experimentov viacero kvantitatívnych ukazovateľov. Predovšetkým pri voľnej diskkrétnej asociácii „je to ukazovateľ asociačnej sily, tzv. asociačná frekvencia.“ (Maršalová 1982, s. 17). Zisťuje sa pri každej asociačnej odpovedi a znamená počet ľudí, ktorí na dané podnetové slovo odpovedali danou asociáciou. Obyčajne sa vyjadruje percentuálne. Asociácia, ktorá vykázala najvyššiu asociačnú frekvenciu sa označuje ako primárna asociácia. Podľa L. Maršalovej „ďalším kvantitatívnym ukazovateľom voľnej diskkrétnej asociácie môže byť počet rozličných odpovedí, ktoré dané podnetové slovo v skúmanej vzorke ľudí vyvoláva.“ Maršalová 1982, s. 17).

V modernej psycholingvistiky existuje veľký počet typov klasifikácií založených na analýze údajov z asociatívnych experimentov.

Jedným z najpopulárnejších klasifikačných modelov, ktorý zohľadňuje jazykový aj rečový status asociatívnych reakcií je model, ktorý všetky reakcie delí na tri skupiny: paradigmatické, syntagmatické, tematické. Ako píše autorky T. A. Gridinová a N. I. Konovalovová, „paradigmatické a syntagmatické asociácie odrážajú systémové spojenia slova v jazyku a tematické reakcie odrážajú skutočné kontextové významy podnetového slova, korelujúce so špecifickou situáciou reči a osobnou, subjektívnou skúsenosťou hovoriacich“ (Gridina, Konovalova 2021, s. 44).

Paradigmatické asociácie zahŕňajú slová toho istého slovného druhu ako podnetové slovo. Lexikálne asociovanie odráža vzťahy medzi lexikálnymi kategóriami ako antonymia, synonymia, homonymia, paronymia, hyperonymia, hyponymia. Na základe doterajších výsledkov výskumu paradigmatických asociácií L. Maršalová usudzuje, že pre niektoré jazykové oblasti je charakteristický nižší výskyt týchto asociácií (Maršalová 1982). Vek respondenta má na to značný vplyv, nakoľko „vekom sa zvyšuje počet paradigmatických asociácií a to najmä na podstatné mená a že vývin u žiaka prebieha od syntagmatických asociácií k paradigmatickým a od komplementárnosti k podobnosti nátlakom formálneho vzdelávania“ (Maršalová 1982, s. 131). Vlastné paradigmatické asociácie sú zrozumiteľné aj mimo kontextu.

Paradigmatické asociácie predstavujú nepriame kauzálne vzťahy medzi významom a formou slova, ktorý je podmienený vzťahom slova k paradigmaticky súvťažným slovám. (Liptáková, 2022, s. 62) Môžeme deliť na také typy ako:

1. Koordinácia – vzťahy podriadenosti, priradovanie odpovedí k rovnakému všeobecnému pojmu. Vo vzťahu koordinácie medzi sebou existujú aj

- synonymá a antonymá. Podnetové slovo a odpoveď sú druhovo príbuzné, slová tej istej predmetovej sféry (napr. gestikulácia – napodobňovanie)
2. podriadenosť – typ asociatívnych väzieb, v ktorom podnetové slovo pôsobí ako špecifický koncept a odpoveď ako generický koncept (napr. gesto – znak)
 3. nadradenosť – typ asociatívnych väzieb, v ktorých podnetové slovo pôsobí ako druhový názov vo vzťahu k odpovedi (napr. gesto – gesto ako podanie ruky). (Gridina, Konovalova, 2021, s. 45)

Syntagmatické asociácie odrážajú „vzťahy medzi lexikálnymi jednotkami vo výpovedi, vzťahy v lineárnej postupnosti (Vužňáková, 2020). Tento typ asociácií predstavuje slovné spojenie, ktoré sa môže vytvoriť medzi podnetovým slovom a asociáciou.

Tematický typ asociácie zahŕňa asociácie, ktoré vznikli v dôsledku situácie alebo vďaka tematickej blízkosti, ktorá sa môže vyskytnúť len s podnetovým slovom v určitom kontexte (Gridina, Konovalova 2021). Špecifickosť tematických asociácií je daná predovšetkým ich „koreláciou s určitou typickou situáciou a osobnou skúsenosťou subjektom“ (Gridina, Konovalova 2021, s. 47).

Formálne sa tematické asociácie nelíšia od paradigmatických asociácií, to dáva dôvod považovať ich za kontextovú paradigmaticku. Tematické asociácie sú „situačne zjednotené, ktoré jazykovo nie sú synonymá, antonymá, či hyperhyponymické koreláty (Gridina, Konovalova 2021, s. 48). V mnohých prípadoch je možné považovať tematické asociácie za situačné protiklady alebo podobnosti. Tematické asociácie „odrážajú aktuálnosť reakcie pre daného respondentu (napr. letovisko – more, piesok)“ (Vužňáková 2020, s. 116).

Okrem paradigmatických, syntagmatických a tematických asociácií T. A. Gridinová a N. I. Konovalovová spomínajú ďalšie, špecifické typy asociačných vzťahov „kliše (ustálené, frazeologické výrazy), precedentné asociácie (ako odkazy na známe kultúrne významné javy), formálne asociácie (foneticky podobné) a slovotvorné asociácie (rovnaké koreňové spojenia, ktoré sú členmi toho istého slovotvorného základu“ (Gridina, Konovalova 2021, s. 49). Pri spomenutej klasifikácii, Maršálová uvádza delenie na základe explikácie lexikálneho významu a voľných diskretných asociácií²: konkrétne pojmy, abstraktné pojmy, metajazykové pojmy.

V kolektívnej monografii *Implicitné jazykové znalosti dieťaťa*, práve K. Vužňáková poukazuje na možnosť kvalitatívneho a kvantitatívneho hodnotenia asociácií na kvalitatívne a kvantitatívne (Vužňáková 2020). Pri kvalitatívnej analýze je možné vydeliť nasledujúce typy asociácií a to druhový pojem (D) – (napr. ovocie – hruška, zelenina – mrkva, živočích – ježko), kohyponymum (K) – (napr. ruka – noha, ovocie – zelenina, kniha – zošit), partonymum (PA) – (napr. ruka – palec, ruka – prsty, človek – vlasy), príklad na podnetové slovo (PR) – (napr. veta – Pes beží po tráve. Mama varí), lokalizácia (L) – (napr. umenie – umenie je na stene, kniha – knižnica, zviera – na lúke je zviera), činnosť, (Č) – (napr. kniha – čítam knihu, veta – píšem, poviem nejakú vetu, vták - letí), inkluzívny pojem (I) – (napr. umenie – farbenie, maľovať, škola – čítanie, učebnica, lavica), gramatický tvar (GT) – (napr.

² „kvantitatívny ukazovateľ voľnej diskretnej asociácie môže byť počet rozličných odpovedí.“ (Maršálová, 1980, s. 17).

človek – ľudia), atribút (A) – (napr. ovocie – zelené, človek – cudzí človek), pojem mimo hraníc významu (MH) – (napr. dopravný prostriedok – semafor, stop, Prechod pre chodcov, Pozor chodci!), extenzívny pojem (EP) – (napr. veta – diktát, kniha – škola), expresívna obmena podnetového slova (EO) – (napr. vták – vtáčik), neurčitý význam (NV) – (napr. živočích – socha), žiadny vzťah (ŽV) – (napr. dieťa reagovalo odpoveďou – Nevie) (Vužňáková 2020, s.167).

Pri asociáciách treba podľa L. Maršálovej (1982) rozlišovať aj pojem bežnosť asociácie, ktorá sa chápe ako: primárna asociácia³ – je to odpoveď, ktorú poskytuje najvyšší počet alebo najvyššie percento respondentov príslušného normatívneho výberu, sekundárna a terciárna asociácia – poradí druhá a tretia najčastejšia asociácia (Maršálová 1982, s. 153). Tieto prvé tri najčastejšie asociácie odpovede zachytávajú spravidla najvyššie percento odpovedí z celého výberu.

Anonymný experiment bol nami realizovaný na Základnej škole Mateja Lechkého v Košiciach. V úlohe respondentov vystupovali žiaci zo 7. ročníka vo veku 12 – 13 rokov, ktorí sa učia ruský jazyk od 5. ročníka. Experiment prebiehal v dvoch triedach 7.A a 7.B a trval 2 vyučovacie hodiny po 45 minút.

Bolo vybraných 20 podnetových slov z učebnice Ruský jazyk pre základné školy. 6. ročník od autoriek E. Kovačikovej a V. Glendovej (2017) z lekcie Obliekanie a móda. Respondenti odpovede na podnetové slová uvádzali na papier.

Pri hodnotení sa opierame prevažne o metodiku L. Maršálovej (1980) a výsledky výskumu K. Vužňákovskej a Ľ. Liptákovskej (2020).

V nižšie uvedených tabuľkách ponúkame prehľad výsledkov v ruskom a slovenskom jazyku.

Tematický celok: Obliekanie a móda				
P. č.	Podnetové slovo v ruštine	Odpoveď	Podnetové slovo v slovenčine	Odpoveď
1.	<i>дискотека</i>	танец, девушки, алкоголь, пятница, свидание, музыка (8), мальчик, диско-шар, ночь, вечер,	<i>diskotéka</i>	diskotéková guľa (4), víkend, alkohol, podlaha, svetlo, tanec (5), hudba, víkend, taxík, reproduktory, dídžej, hudobná skupina,
2.	<i>пуловер</i>	свитер (10), бабушка, тепло, жарко, холодно, вешалка,	<i>pulóver</i>	sveter (8), zima, neviem, vlna, niť, tričko, látka, teplo,
3.	<i>джинсы</i>	брюки (9), шорты, не знаю, куртка, одежда, школа, работа, футболка,	<i>džínsy</i>	rifle (4), mikina, čierne rifle, voľný čas, modré rifle, zips, vrecká, peniaze, gombík, tričko, rande, farba, diera, opasok,
4.	<i>каблук</i>	проблема, костюм,	<i>opäťok</i>	dámsky kostýmček,

³ Početnosť primárnej odpovede je pritom veľmi variabilnou veličinou.

		ботинки, нога, лекция, урок, лук, кабель, сандале, часть ботинки, <u>не знаю (10)</u>		žena, dáma, učiteľka, neviem, topánky, šaty, <u>lodičky (4)</u> , rokliny, buchot, pošmyknutie, vysoké topánky (4),
5.	<i>материя</i>	русский язык, лекция, учебник, одежда, имя, штамп, математика, школа, <u>не знаю (12)</u>	<i>látka</i>	textil, šaty, látka <u>v škole (10)</u> , oblečenie, tepláky, kraťasy, taška, obrus,
6.	<i>воздушный</i>	<u>Воздух (15)</u> , мир, балон, корабль, самолёт, трусики,	<i>vzdušný</i>	vzduch, vzdušný priestor, vzducholoď, zem, balón, obloha, lietadlo, <u>nepriedušný (6)</u> , vzduchovka,
7.	<i>фасон</i>	фасоль, овощи, одежда, <u>не знаю (14)</u> , великий, фрукты, лук,	<i>strih</i>	veľký, <u>výstrih (7)</u> , roztrhané tričko, vlasy, papier, strojček na vlasy, kaderník, krajčírka,
8.	<i>велосипедист</i>	спорт, <u>велосипед (10)</u> , лето, дорога, ездить на велосипеде, колесо, человек	<i>cyklista</i>	<u>Sagan (9)</u> , bycikel, leto, kolesá, riadidlo, prilba, Francúzsko,
9.	<i>берет</i>	художник, шарф, <u>шапка (14)</u> , Франция, голова, мужчина, женщина,	<i>baretka</i>	<u>čiapka (6)</u> , látka, seno, dedo, maliar, štetec, papier, Paríž, vojna, červená farba,
10.	<i>шляпа</i>	голова, бабушка, тепло, <u>солнце (13)</u> , море, вода, купальник, шутка,	<i>klobúk</i>	babka, leto, bazén, <u>štýlový (9)</u> , kostol, seno, pero, tieň, slnko, hlava,
11.	<i>Дом культуры</i>	культура, <u>дом (7)</u> , цирк, театр, концерт, музыка, танец, здание, деревня,	<i>Kultúrny dom</i>	dedina, starosta, kultúrne krajiny, kultúra, obrazy, obrázky a portréty, <u>stavba (6)</u> , zábava, história, slama, oslava,
12.	<i>перчатки</i>	бабушка, зима, снег, велосипед, спорт, врач, <u>варежки (13)</u> , Рождество,	<i>rukavice/palčiaky</i>	zima, deti, vetrovka, <u>červené prsty (10)</u> , čaj, dieťa, nepríjemný pocit, chlad,
13.	<i>колготки</i>	ноги, <u>одеть (5)</u> , кукла, перчатки, платье, одежда,	<i>pančuchy</i>	<u>sukňa (7)</u> , dieťa, žena, dáma, mama, rukavice,
14.	<i>носки</i>	шорты, ноги, ботинки, сандале, леггинсы, толстовки, тепло, <u>одежда (10)</u> ,	<i>ponožky</i>	botasky, českí turisti, pyžamo, nohy, <u>Dedoles (10)</u> (značka ponožiek), škola, čierna farba,
15.	<i>тапочки</i>	носки, ребёнок, нога, холодные ноги, поток, река, тап-тап, цирк, <u>обувь (11)</u> , бочки,	<i>papúče</i>	ponožky, <u>huňaté (8)</u> , nohy, doktor, teplo, dedko, škola, prezuvky,
16.	<i>галстук</i>	папа, праздник, <u>рубашка (13)</u> , свадьба, сын, слово,	<i>kravata</i>	otec, <u>motýlik (7)</u> , oblek, svadba, neviem, krk, práca, sako, krava, pohreb, oslava,
17.	<i>плащ</i>	одежда, куртка, кофта,	<i>plášť</i>	<u>jeseň (4)</u> , zrkadlo,

		осень (6), художник, мама, бабушка, русский язык, книга, бабушка, кофе,		chémia, pokusy, laboratórium, cviká, čarodejník (4), hrdina, chemik, biológia, Harry Potter,
18.	надевать	одеть, надеть, юбку (6), свитер, глагол, спряжение, выучить,	obliekať	vyzliekať (9), prezliekať, zrkadlo, neviem, oblečenie, bábika,
19.	зимнее пальто	летнее пальто (14), зима, куртка, дождь, мне холодно, доска,	kabát	zima, mráz, Vianoce, zimný (7), gombíky, koža, srst', doktor, kožušina,
20.	блузка	тепло, девушка, сестра, пляж, солнце, море, купальник, одежда (10),	blúzka	košeľa (8), kultúrne podujatie, vysvedčenie, oslava, žena, fotenie, babka, biela farba

Tabuľka 1 – Podnetové slová a odpovede v slovenskom a ruskom jazyku

Zdroj: vlastné spracovanie

Lexikálna kategorizácia asociačných odpovedí sa hodnotí na základe explikácie lexikálneho významu a voľných diskretných asociácií na konkrétne i abstraktné a metajazykové pojmy. V Tabuľke č. 2 a Tabuľke č. 3 je uvedený prehľad typov lexikálnej kategorizácie v ruskom jazyku ako cudzom a slovenskom jazyku ako materinskom.

Podnetové slovo	D	K	P A	P R	L	Č	I	G T	A	M H	E P	E O	N V	Ž V	Dominantný druh asociácie
дискотека	-	-	1	-	-	-	12	-	-	-	-	-	7	-	Neurčitý význam
пуловер	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	2	-	Kohyponymum
джинсы	14	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	1	Druhový pojem
каблук	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	10	Žiadny vzťah
материя	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	7	12	Žiadny vzťah
воздушный	-	-	-	-	-	-	1	-	15	-	-	-	4	-	Atribút
фасон	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5	14	Žiadny vzťah
велосипедист	-	-	10	1	-	-	-	-	5	-	-	-	4	-	Partonymum
берет	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	6	-	Extenzívny pojem
шляпа	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	Neurčitý význam
Дом культуры	13	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4	-	Druhový pojem
перчатки	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	3	-	Kohyponymum
колготки	8	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	2	-	Druhový pojem
носки	10	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	1	-	Druhový pojem
тапочки	11	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	6	-	Druhový pojem
галстук	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	2	-	Kohyponymum
плац	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	3	-	Extenzívny pojem
надевать	8	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	2	-	Činnosť
зимнее пальто	1	14	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	1	-	Kohyponymum
блузка	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	1	-	Druhový pojem

Tabuľka 2 – Asociačné vzťahy medzi lexikálnymi kategóriami v ruskom jazyku

Zdroj: vlastné spracovanie

Podnetové slovo	D	K	P A	P R	L	Č	I	G T	A	M H	E P	E O	N V	Ž V	Dominantný druh asociácie
<i>diskotéka</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	2	-	Extenzívny pojem
<i>pulóver</i>	-	4	-	-	-	-	-	-	8	-	6	-	-	2	Atribút
<i>džínsy</i>	-	-	6	-	-	-	-	-	8	-	-	-	6	-	Atribút
<i>opätok</i>	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	6	-	2	1	Partonymum
<i>látko</i>	-	-	10	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	Partonymum/Atribút
<i>vzdušný</i>	-	6	-	-	-	-	-	-	8	-	6	-	-	-	Atribút
<i>strih</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	12	-	-	-	Extenzívny pojem
<i>cyklista</i>	-	-	5	-	-	-	-	-	9	-	6	-	-	-	Atribút
<i>baretko</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	14	-	-	-	Extenzívny pojem
<i>klobúk</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	6	-	5	-	Extenzívny pojem
<i>Kultúrny dom</i>	6	-	-	-	-	-	-	-	5	-	9	-	-	-	Extenzívny pojem
<i>rukavice</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	Extenzívny pojem
<i>pančuchy</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	Extenzívny pojem
<i>ponožky</i>	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	1	-	Druhový pojem
<i>papuče</i>	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	Druhový pojem
<i>kravata</i>	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	1	1	Extenzívny pojem
<i>plášť</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	-	1	-	Extenzívny pojem
<i>obliekať</i>	-	9	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-	3	3	Kohyponymum
<i>kabát</i>	-	-	6	-	-	-	-	-	7	-	6	-	1	-	Atribút
<i>blúzka</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	12	-	-	-	Extenzívny pojem

Tabuľka 3 – Asociačné vzťahy medzi lexikálnymi kategóriami v slovenskom jazyku

Zdroj: vlastné spracovanie

Pri analýze typov lexikálnej kategorizácie ruských asociácií sme spozorovali, že najpočetnejšou kategóriou je druhový pojem (6) a kohyponymum (4). Pri slovenských slovách sa najčastejšie vyskytuje extenzívny pojem (9) a atribút (5). Prítomnosť extenzívneho pojmu odráža prirodzenú osobnú skúsenosť. Napríklad, pri podnetovom slove „rukavice“ žiaci jednoznačne odpovedali, že sa podnetové slovo spája s tzv. osobnostnou skúsenosťou „červené prsty.“ Osvojovanie si kategórií sa teda viaže na sémantické oblasti i prirodzenosť kategórií. Samozrejme to súvisí aj s nadobudnutím skúseností s jednotlivými pojmi. V ruskom jazyku sme spozorovali nejednoznačné asociácie, ktoré s podnetovým slovom netvorila žiadnu lexikálnu kategóriu. Výskyt nejednoznačných asociácií pripisujeme práve neznalosti významu podnetového slova, ktoré si všimame napr. pri podnetovom slove „плащ“ (plašč) – plášť sa nám objavili aj odpovede ako „русский язык“ (ruskij jazyk) – ruský jazyk, pri slove „каблук“ (kabluk) – opätok sa nám objavila odpoveď „урок“ (urok) – vyučovacia hodina.

Pri odpovediach v ruskom jazyku, ale aj v slovenskom jazyku prevládajú paradigmatické asociácie v počte 349 z celkového počtu 673. Zaujímavosťou je, že sa medzi

ruskými odpoveďami vyskytujú aj tematické asociácie, ktoré súvisia so situačnou blízkosťou v určitom kontexte napr. „шляпа“ (šľapa) – klobúk a asociácie „солнце, море, вода, тепло“ (solnce, more, voda, teplo) – slnko, more, voda, teplo. Dá sa povedať, že tieto asociácie vyvolali u respondentov nejakú spomienku, predstavu na situáciu, ktorú zažili.

Záver

Voľno-asociačný experiment ponúka viaceré možnosti uplatnenia v pedagogickej praxi. Na základe získaných výsledkov môžeme konštatovať, že kategorizujú slova v ruskom jazyku ako druhový pojem a kohyponymum. V materinskom jazyku lexikálna kategorizácia sa javí ako extenzívny pojem a atribút.

Experiment nám poskytol pohľad do organizácie cudzojazyčnej slovnej zásoby rozvíjanie, ktorej je dôležité pre realizáciu produktívnych a receptívnych činnosti.

Výsledky umožňujú zvoliť inovatívne metódy vyučovania slovnej zásoby (výber vhodných spôsobov s dôrazom na spojenie slov), prispievajú k rozvíjaniu kreativity u žiakov, lepšiemu zapamätávaniu si nových cudzích slov, porozumeniu slovám, slovným spojeniam a ich vzťahom medzi nimi a tak rozvíjať lexikálnu kompetenciu.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. Mgr. Anna Petříková, PhD.*

Použitá literatúra

1. GLENDOVÁ, Valentína, Elena KOVAČIKOVÁ, 2017. *Ruský jazyk pre 6. ročník ZŠ*. Bratislava: SPN – Mladé letá. ISBN 978-80-10-03164-1.
2. GRIDINA, Tatiana Alexandrovna a Nadežda Il'jinična KONOVALOVA, 2021. *Metody psicholingvističeskich issledovanij: teoria, praktikum, treniny*. Moskva: Flinta. 356 s. ISBN 978-5-9765-4604-2
3. KLIMOVIČ, Martin, Marta KOPČÍKOVÁ, Eudmila LIPTÁKOVÁ a Katarína VUŽŇÁKOVÁ, 2020. *Implicitné jazykové znalosti dieťaťa*. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove. 326 s. ISBN 978-80-555-2639-3
4. LIPTÁKOVÁ, Eudmila, 2022. Slovné asociovanie detí hovoriacich po slovensky. In *Slovenská reč*. roč. 87, č. 1, s. 61 – 79. ISSN 1338-4279
5. MARŠALOVA, Libuša, 1980. *Psycholingvistická analýza vývinu lexiky*. Asociačné štruktúry v subjektívnom slovníku. 216 s.
6. MARŠALOVA, Libuša, Oldrich MIKŠÍK, a kol., 1990. *Metodológia a metódy psychologického výskumu*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 423 s. ISBN 80-08-00019-8
7. ZALEVSKAJA, Alexandra, Alexandrovna, 2014. Interfejsnaja teoria značenia slova: psicholingvističeskij podchod: monografija. In *Meždunarodnaja akademija nauk i vysšego obrazovania*. 180 s.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189